

УПРАВЛІННЯ ОСВІТИ І НАУКИ СУМСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ
КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД СУМСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ –
СУМСЬКИЙ МІСЬКИЙ ЦЕНТР ЕКОЛОГО-НАТУРАЛІСТИЧНОЇ ТВОРЧОСТІ
УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ

ПОГОДЖЕНО

Протокол засідання науково-методичної ради Інформаційно-методичного центру управління освіти і науки Сумської міської ради

_____ № _____

ЗАТВЕРДЖЕНО

Наказ управління освіти і науки Сумської міської ради

_____ № _____

Навчальна програма з позашкільної освіти
художньо-естетичного напрямку
«Народні ремесла»

2 роки навчання

Автор:

Кириченко Лариса Михайлівна – керівник гуртка «Народні ремесла» – заслужений майстер народної творчості України, член національної спілки майстрів народної творчості України учитель-методист, учитель вищої категорії комунального закладу Сумської міської ради – Комунальної установи Сумської спеціалізованої школи I-III ступенів № 29.

Рецензенти:

Серих Л. В. – завідувач кафедри теорії і методики змісту освіти, кандидат педагогічних наук, доцент, докторант Інституту проблем виховання АПН України.

Фоменко Н. А. – завідувач відділу декоративно-ужиткового мистецтва комунального закладу Сумської міської ради – Сумський міський центр еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді.

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Серед основних пріоритетів Національної доктрини розвитку освіти в Україні визначено принцип органічного зв'язку освіти з історією, культурою, народними звичаями і традиціями українців. У реалізації цього надзвичайно складного процесу велику роль відіграє народне мистецтво.

Завданням сучасної школи є виховання всебічно розвиненої особистості, якій властиві почуття національної свідомості та гідності, гордість за свій народ, любов до рідної країни та шанобливе ставлення до вітчизняної історії. Виховувати таку особистість допомагають заняття в гуртках на яких учні пізнають секрети народних ремесел.

Навчальна програма відповідає вимогам національної школи, потребам сьогодення і запитам підліткового віку, передбачає вдосконалення і розвиток набутих знань та навичок в обраному напрямку. Виготовлення виробів народних ремесел сприяє залученню вихованців до народних традицій і культури українського народу в процесі творчої діяльності.

В основу навчальної програми покладені авторські матеріали, досвід створення авторських виробів, напрацьовані дидактичні матеріали.

Навчальна програма реалізується у майстерні «Народні ремесла» та спрямована на вихованців віком 9-14 років.

Мета програми – формування у вихованців ключових компетентностей засобами гуртка «Народні ремесла».

Основні завдання програми полягають у формуванні компетентностей:

пізнавальної – ознайомлення з поняттями та знаннями декоративно-ужиткового мистецтва, а саме: виготовлення українських сувенірів;

практичної – формування практичних умінь і навичок роботи з матеріалом, інструментами та обладнанням; виготовлення різноманітних виробів;

творчої – набуття досвіду власної творчої діяльності; емоційний, фізичний та інтелектуальний розвиток; задоволення потреб особистості у творчій самореалізації;

соціальної – виховання культури праці, формування дружніх стосунків, відчуття відповідальності, колективізму та взаємодопомоги; дбайливого, шанобливого ставлення до народних традицій, національної свідомості, формування естетичного смаку; популяризації народних промислів.

Програма передбачає 2 роки навчання:

1-й рік – початковий рівень – 144 год. на рік, 4 год. на тиждень;

2-й рік – основний рівень – 144 год. на рік, 4 год. на тиждень.

Програма початкового рівня навчання передбачає ознайомлення вихованців з окремими творами різних видів декоративно-ужиткового мистецтва, формування практичних умінь і навичок роботи з інструментами та

матеріалами, виготовлення етнічних сувенірів за зразком. Програма другого року навчання основного рівня спрямовує діяльність гуртка на поглиблення учнями знань різновидів матеріалів, які використовуються для виготовлення виробів народних ремесел. Спрямовує удосконалення умінь і навичок роботи з інструментами і матеріалами, виготовлення виробів за зразком та самостійно. Навчає проводити пошукові роботи, відроджувати стародавні техніки виконання, узори та кольорову гаму. Перевірка здобутих вихованцями знань здійснюється під час виготовлення самостійних творчих робіт, участі у конкурсах, виставках, на підсумкових заняттях.

За умови засвоєння програми основного рівня, за результатами участі в міських, обласних, всеукраїнських виставках та конкурсах учні складають випускні іспити, презентують випускню роботу та отримують свідоцтво про позашкільну освіту.

Керівник гуртка в установленому порядку може вносити зміни до розподілу навчального часу на вивчення окремих тем програми, враховуючи рівень підготовки, вік, інтереси вихованців, стан матеріально-технічної бази закладу, в якому працюють гуртки.

Початковий рівень, перший рік навчання

НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ з/п	Тема	Кількість годин		
		теоретичних	практичних	усього
1.	Вступ	2	-	2
2.	Декоративно-ужиткове мистецтво	2	2	4
3.	Матеріали та інструменти для виготовлення етнічних виробів	2	4	6
4.	Номінація: витинанка	2	8	10
5.	Номінація: декоративний розпис	4	16	20
6.	Номінація: ліплення із глини	2	18	20
7.	Номінація: вироби з природного матеріалу	2	10	12
8.	Номінація: народна лялька	4	20	24
9.	Номінація: народна вишивка	6	18	24
10.	Конкурсна та виставкова діяльність	-	12	12
11.	Відвідування музеїв	-	8	8
12.	Підсумок	-	2	2
Разом		26	118	144

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступ (2 год.)

Теоретична частина. Ознайомлення зі змістом роботи гуртка. Вступний інструктаж з безпеки життєдіяльності.

Практична частина. Екскурсія до закладу позашкільної освіти.

2. Декоративно-ужиткове мистецтво (4 год.)

Теоретична частина. Найпоширеніші види декоративно-ужиткового мистецтва в Україні.

Практична частина. Екскурсія на виставку декоративно-ужиткового мистецтва.

3. Матеріали та інструменти для виготовлення етнічних виробів (6 год.)

Теоретична частина. Різновиди інструментів та матеріалів.

Практична частина. Виготовлення шаблонів голочниці. Виготовлення голочниці.

4. Витинанка (10 год.)

Теоретична частина. Витинанка як вид декоративно-ужиткового мистецтва. Види витинанок. Інструменти та матеріали.

Практична частина. Складання ескізів для витинанок. Прийоми вирізування. Виготовлення закладок для підручників, вітальних листівок, сніжинок до нового року, серветок та простих панно.

5. Декоративний розпис (20 год.)

Теоретична частина. Розпис як вид декоративно-ужиткового мистецтва. Різновиди розпису. Поняття композиції та її закони. Кольорова гамма у візерунках. Складання композиції у колі.

Практична частина. Складання простих композицій. Підбір кольорів для узору. Прийоми заповнення площин узору. Оконтурювання елементів узору. Малювання вітальних листівок. Виготовлення простих панно декоративним розписом. Розпис дерев'яної лінійки стрічковим орнаментом. Виготовлення самостійних творчих робіт вихованців. Оформлення виставки творчих робіт вихованців

6. Ліплення із глини. (20 год.)

Теоретична частина. Кераміка як вид декоративно-ужиткового мистецтва. Види глини її властивості. Інструменти, ТБ при роботі з глиною та санітарні вимоги. Прийоми ліплення плоских предметів. Способи ліплення руликовим методом. Ліплення пустотілих фігур. Обробка поверхні різними способами.

Практична частина. Ліплення плоских елементів: брелки, жетони, знаки зодіаку, медальйончики, обережки та намисто. Ліплення руликовим способом: підсвічник, чашка, солонка.

7. Вироби з природного матеріалу (12 год.)

Теоретична частина. Вироби з природного матеріалу

Практична частина. Виготовлення виробів з природного матеріалу.

8. Народна лялька (24 год.)

Народна лялька як вид декоративно-ужиткового мистецтва. Національні традиції виготовлення народної ляльки в Україні. Класифікація та призначення ляльок. Матеріали для виготовлення народної ляльки. Види оздоблення народної ляльки.

Виготовлення ляльок-немовлят, кувадок, ляльок з волокнистих матеріалів, з текстильних матеріалів вузликкових та сувенірних. Оздоблення виготовлених ляльок. Способи виконання хрестів на обличчі ляльки. Виготовлення самостійних творчих робіт вихованців.

9. Українська народна вишивка (26 год.)

Теоретична частина. Історичні відомості української вишивки. Види швів в народній вишивці. Інструменти і матеріали для вишивання. Техніка безпеки під час вишивання. Кольорова гама в узорах Слобожанщини та Сумщини. Вивчення декоративних швів.

Практична частина. Прийоми вишивання декоративних швів. Правила складання узорів для вишивки декоративних швів. Виготовлення вишитих закладок для підручників, серветочок, вітальних листівок, носових хусточок. Виготовлення самостійних творчих робіт вихованців. Оформлення виставки творчих робіт вихованців.

10. Конкурсна та виставкова діяльність (12 год.)

Практична частина. Виготовлення та підготовка творчих робіт до участі у конкурсах та виставках.

11. Відвідування музеїв (8 год.)

Теоретична частина. Відвідування музеїв м. Суми. Прослуховування лекцій про народну іграшку, українську вишивку, витинанку, декоративний розпис та народний одяг.

12. Підсумок (2 год.)

Практична частина. Підбиття підсумків роботи вихованців гуртка. Виставка творчих робіт вихованців.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Вихованці мають знати:

- види інструментів та матеріалів, необхідних для виготовлення народних творів мистецтва;
- українські традиції та свята Сумщини;
- історію виникнення, призначення та різновиди вітальних листівок;
- технологію виготовлення вітальних листівок;
- знати кольорознавство;
- володіти правилами складання композицій в узорах;
- знати технологію ліплення народних іграшок;
- знати види швів Слобожанщини;
- знати класифікацію народної іграшки;
- знати історію витинанки;
- правила безпечної роботи з матеріалами та інструментами.
- вимоги до оформлення творчих робіт.

Вихованці мають вміти:

- створювати орнаменти для вишивки та розпису;
- працювати на задану тему, застосовуючи ескіз і замальовки;
- декорувати народні вироби;
- працювати з інструментами та матеріалами;
- виготовляти іграшки-сувеніри;
- володіти техніками ліплення сувенірів із глини;
- декорувати сувеніри із глини;
- виготовляти вітальні листівки до свят;
- підбирати орнаменти для вишивки;
- створювати ескізи для вишивки;
- володіти прийомами витинання;
- виготовляти етнічні сувеніри та декорувати їх;
- працювати на задану тему, застосовуючи ескіз і замальовки;
- дотримуватися правил техніки безпеки в роботі з різними матеріалами та інструментами.

Вихованці мають набути досвіду:

- самостійної діяльності на гурткових заняттях;
- творчого підходу до виконання робіт;
- формування дружніх стосунків у колективі;
- організації безпечної праці;
- використання набутих знань у повсякденному житті.

Основний рівень, другий рік навчання
НАВЧАЛЬНО–ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ з/п	Тема	Кількість годин		
		теоретичних	практичних	усього
1.	Вступ	2	2	4
2.	Номінація: витинанка	2	6	8
3.	Номінація: декоративний розпис	4	14	18
4.	Номінація: ліплення із глини	4	16	20
5.	Номінація: народна лялька	2	18	20
6.	Номінація: народна вишивка	2	22	24
7.	Номінація: ткацтво	6	14	20
8.	Номінація: вироби зі шкіри	4	10	14
9.	Конкурсна та виставкова діяльність		14	14
10.	Підсумок		2	2
	Разом	26	118	144

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступ (2 год.)

Теоретична частина. Ознайомлення зі змістом роботи гуртка. Вступний інструктаж з безпеки життєдіяльності.

Практична частина. Екскурсія до закладу позашкільної освіти.

2. Витинанка (8 год.)

Теоретична частина. Виготовлення складних витинанок в два та три кольори.

Практична частина. Складання ескізів для витинанок. Прийоми вирізування складних витинанок. Виготовлення вітальних листівок, серветок та простих картинок та панно.

3. Декоративний розпис (18 год.)

Теоретична частина. Різновиди розпису. Петриківський розпис. Закони складання композиції. Кольорова гамма у візерунках. Складання композиції у трикутнику, ромбі, квадраті та створення сюжетних композицій.

Практична частина. Складання простих композицій. Підбір кольорів для узору. Прийоми заповнення площин узору. Оконтурювання елементів узору. Малювання вітальних листівок. Виготовлення простих панно петриківським розписом.

4. Ліплення із глини (20 год.)

Теоретична частина. Інструменти, ТБ при роботі з глиною та санітарні вимоги. Прийоми ліплення об'ємних предметів. Способи ліплення руликовим методом. Ліплення пустотілих фігур. Обробка поверхні різними способами:

наліпний декор, тиснення та фактурне оздоблення

Практична частина. Ліплення плоских елементів: брелки, жетони, знаки зодіаку, медальйончики, обережки та намисто. Ліплення руликовим способом народних іграшок. Виготовлення самостійних творчих робіт вихованців. Оформлення виставки творчих робіт вихованців

5. Народна лялька (20 год.)

Теоретична частина. Національні традиції виготовлення народної ляльки на Сумщині. Матеріали для виготовлення народної ляльки з текстилю. Виготовлення народного одягу для ляльки.

Практична частина. Виготовлення ляльок-мотанок з текстильних матеріалів та сувенірних. Оздоблення виготовлених ляльок. Способи виконання хрестів на обличчі ляльки.

6. Українська народна вишивка (24 год.)

Теоретична частина. Види гладьових швів в народній вишивці. Інструменти і матеріали для вишивання. Техніка безпеки під час вишивання. Кольорова гама в узорах Слобожанщини та Сумщини. Вивчення гладьових та лічильних швів.

Практична частина. Прийоми вишивання гладьових та лічильних швів. Правила складання узорів для вишивки. Виготовлення вишитих закладок для підручників, серветочок, вітальних листівок, носових хусточок та рушничків. Виготовлення самостійних творчих робіт вихованців. Оформлення виставки творчих робіт вихованців

7. Декоративне ткацтво (20 год.)

Теоретична частина. Ткацтво як вид ДПМ. Історія виникнення килимарства. Інструменти та матеріали. Обладнання для ткацтва. Техніка безпеки при роботі. Традиційні кольори на Сумщині. Способи снування. Прийоми кріплення ниток основи. Основні переплетення ниток основи та піткання.

Практична частина. Прийоми натягування ниток основи та їх кріплення. Прийоми ткання полотняного переплетення. Виконання різних вправ ткацтва. Виготовлення килимочка з двома кольорами.

8. Виготовлення виробів зі шкіри (14 год.)

Теоретична частина. Вироби зі шкіри як вид ДПМ. Інструменти та матеріали для роботи. Техніка безпеки при роботі з гарячими предметами. Види шкіряних виробів. Способи їх оздоблення. Технологія виконання елементів для виробу. Складання композиції для виготовлення біжутерії.

Практична частина. Прийоми обробки шкіри. Розмітка деталей та шаблонів для творчого виробу. Прийоми термічної обробки шкіри. Клейове з'єднання деталей. Виготовлення дитячої біжутерії: заколки, брошки, кулончики та брелочки.

9. Конкурсна та виставкова діяльність (14 год.)

Практична частина. Виготовлення та підготовка творчих робіт до участі у конкурсах та виставках Оформлення виставки творчих робіт вихованців

10. Підсумок (2 год.)

Практична частина. Підбиття підсумків роботи вихованців гуртка. Виставка творчих робіт вихованців.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Вихованці мають знати:

- види інструментів та матеріалів, необхідних для виготовлення народних творів мистецтва;
- українські традиції та свята Сумщини;
- історію виникнення, призначення та різновиди вітальних листівок;
- технологію виготовлення вітальних листівок;
- знати кольорознавство;
- володіти правилами складання композицій в узорах;
- знати технологію ліплення народних іграшок;
- знати види швів Слобожанщини;
- знати технологію виготовлення складних витинанок;
- знати класифікацію народної іграшки;
- знати технологію виготовлення традиційних ляльок;
- правила безпечної роботи з матеріалами та інструментами;
- вимоги до оформлення творчих робіт.

Вихованці мають вміти:

- створювати орнаменти для вишивки та розпису;
- працювати на задану тему, застосовуючи ескіз і замальовки;
- працювати з інструментами та матеріалами;
- виготовляти іграшки-сувеніри;
- володіти техніками ліплення та декорування сувенірів із глини;
- виготовляти вітальні листівки до свят;
- підбирати орнаменти для вишивки;
- створювати ескізи для вишивки;
- готувати шкіру до роботи;
- працювати зі шкірою;
- виготовляти етнічні сувеніри та декорувати їх;
- працювати на задану тему, застосовуючи ескіз і замальовки;
- дотримуватися правил техніки безпеки в роботі з різними матеріалами та інструментами.

Вихованці мають набути досвід:

- самостійної діяльності на гурткових заняттях;

- творчого підходу до виконання робіт;
- формування дружніх стосунків у колективі;
- організації безпечної праці;
- використання набутих знань у повсякденному житті.

ЛІТЕРАТУРА

1. Воропай О. Звичаї нашого народу. – Київ, 1993. – С.510–515, 536–540.
2. Гургула І. Народне мистецтво північних областей України.- Київ: Мистецтво, 1996.
3. Данченко Л. О. Народна іграшка. Київ. Мистецтво, 1993. – 256 с.
4. Здоровега Н., Матейко К.І. Краса народного вбрання // Народна творчість та етнографія. – 1970. – № 1.
5. Знаки: 155 стародавніх українських вишивок. Упоряд. Т.Островська. Київ, 1992. 72 С.
6. Ковальчук О. Українське народознавство. – Київ, 1992. – С.144–148.
7. 10. Кара-Васильєва Т., Черноморець А. Українська вишивка. – Київ: Либідь, 2002.
8. Легенький Ю.Г. Від ремесла до творчості.- Київ: Час, 1890.
9. Мельник В. Декоративний розпис на уроках образотворчого мистецтва. – Тернопіль: Підручники і посібники, 2003. – 64 с.
10. Мистецтво України. 1991 – 2003: Альбом. – К: Мистецтво, 2003. – 416 с.
11. Наулко В., Артюх Л. та ін. Культура і побут населення України. Київ. 1991. С.94–110.
- Омелянєнко Л. Опішнянська іграшка. // Народне мистецтво, 2004, № 3-4, С.43-44. 16.
12. Пошивайло О. Українське народне гончарство, – Опішне: видавництво Музею гончарства в Опішному, 1988. – 123 с.
13. Серих Л.В. Використання кераміки на уроках образотворчого мистецтва. – К: Шкільний світ, 2008.
14. Скляренко В. М. Українські традиції і звичаї / В. М. Скляренко, – Харків: Фоліо, 2008. – 95 с.
15. Шептуля А.Э. Обереги своими руками: укрась и защити свой дом / А. Э. Шептуля – М.: Эксмо, 2008. – 64 с.
16. http://www.4uth.gov.ua/new_books/2006_may.htm
17. <http://www.br.com.ua/referats/Culture/74614.htm>
18. <http://storinka-m.kiev.ua/article.php?id=703>